

Психологічні особливості розвитку дитини дошкільного віку (3-5(6)років)

Соціальна ситуація розвитку дитини в дошкільному віці визначається активізацією спілкування дитини з дорослими та однолітками.

Спілкування з дорослими розгортається на основі *значної самостійності дошкільника*, розширення його пізнання оточуючої дійсності. Завдяки використанню провідного засобу спілкування – мови та постановці запитань діти поповнюють свої уявлення про світ. Дошкільники задають тисячі запитань. Таке співробітництво дитини з дорослим має назву пізнавального спілкування.

У дошкільному віці виникає й супутня форма спілкування – *особистісна*, яка характеризується тим, що дитина намагається обговорювати з дорослими поведінку і вчинки інших людей. Взасміни дошкільняти з дорослим набувають пізнавально-наслідувального змісту – малюк у іграх копіює діяльність значимого дорослого та задає йому велику кількість запитань. Однак наслідування дитиною дорослого поступово стає свідомим та вибіркоким.

Протиріччя соціальної ситуації розвитку дитини-дошкільника полягає у розриві між його прагненням бути як дорослий і неможливістю реалізувати це прагнення безпосередньо. Єдиною діяльністю, яка дозволяє розв'язати це протиріччя, є сюжетно-рольова гра.

Саме тому, що рольова гра дає дитині можливість вступити до взаємодії з такими сторонами життя, які недосяжні їй у реальній практиці, вона і є провідною діяльністю дошкільника. Основним мотивом ігрової діяльності є найкраще виконання ролі, діяти «як дорослий». Цей мотив підпорядковує собі безпосередні стосунки дитини і є провідним. З цієї точки зору, дошкільний вік – період інтенсивного засвоєння людських взаємин – норм і правил поведінки, які існують у світі дорослих.

Становлення внутрішнього психічного життя і внутрішньої саморегуляції пов'язане з цілим рядом новоутворень у психіці і у свідомості дошкільника. На кожному етапі розвитку та чи інша психічна функція виходить на перше місце. Найважливішою особливістю дошкільного віку є нова система психічних функцій, в центрі якої стає **пам'ять** (на думку Л.С.Виготського). **Пам'ять дошкільника є центральною психічною функцією, яка визначає всі інші процеси.**

Важливим новоутворенням цього періоду є довільна поведінка, яку можна визначити як поведінку, яка опосередкована **нормами та правилами**. Вперше виникає питання про те, як треба себе поводити, тобто формується попередній образ своєї поведінки. Дитина починає опановувати і керувати своєю поведінкою, порівнюючи її з тим образом, який стає взірцем. Усвідомлення своєї поведінки і початок особистої самосвідомості – одне з головних новоутворень дошкільного віку.

Особистісні новоутворення:

1. Виникнення першого схематичного контуру цілісного дитячого світогляду.
2. Виникнення перших етичних інстанцій: «що таке добре». Етичні інстанції зростають поряд з естетичними: «красиве не може бути поганим».
3. Виникнення підпорядкування мотивів.
4. Виникнення довільної поведінки.

5. Виникнення особистої свідомості – усвідомлення свого обмеженого місця в системі взаємин з дорослим.

6. Розвиток самооцінки – усвідомлення можливостей своїх дій [13].

Самооцінка дитини має сильне емоційне забарвлення, залежить від схвалення дорослих. У процесі спілкування розвивається потреба дитини в довірі до дорослих і здатність відчувати їх емоційний стан. **Дорослий для дитини** – джерело інформації, фактор формування емоційної стабільності, відкритої комунікативної позиції у ставленні до інших і світу взагалі. Оцінюючи навіть своїх друзів, дитина просто повторює думку, яку вона почула про них від дорослих. Аналогічно це відбувається і при самооцінюванні – «Я хороший, тому що так каже мама».

Дослідження дитячо-батьківських стосунків вказують, що на становлення самооцінки дитини впливають установки батьків на її прийняття та демократичні **взаємини батьків з дитиною**. Діти батьків з такими установками показують прискорений інтелектуальний розвиток, оригінальність, емоційну впевненість, хороший самоконтроль. Діти авторитарних батьків, як правило, бувають емоційно нестабільними, неслухняними, агресивними. Великого значення у становленні самооцінки дитини дошкільного віку мають педагогічні оцінки з боку працівників дошкільного закладу. Тому наступний чинник, який впливає на становлення самооцінки це **вихователь** [1;18].

У кінці вікового періоду у дошкільнят формується інтегральне особистісне новоутворення - **шкільна зрілість**.

Шкільна зрілість дошкільняти- прийнятний рівень фізичного і психічного розвитку дитини, що забезпечує її адекватне пристосування до умов шкільного навчання. Шкільна зрілість є інтегральною характеристикою дитини і складається з фізичного та психологічного компонентів.

Фізична готовність дитини до навчання в школі передбачає адекватні параметри фізичного розвитку (зріст, вага), достатні сенсорні можливості (зір, слух) дитини та прийнятний стан її здоров'я.

Психологічна готовність дитини до шкільного навчання включає *мотиваційний компонент* - наявність позитивного ставлення до перспективи шкільного навчання, стійкого бажання навчатись в школі.

Розрізняють дошкільників з трьома типами ставлення до перспективи майбутнього навчання в школі:

1) позитивна мотивація, в якій при стійкому бажанні стати школярем дитину приваблюють пізнавальні чи соціальні спонуки,

2) негативне ставлення до майбутнього навчання в школі, сформоване через залякування батьків або сприймання негативного досвіду навчання старших братів чи сестер,

3) індиферентне, байдуже ставлення, що супроводжується визнанням дошкільником необхідності навчання в школі, але емоційні реакції дитини є нейтральними.

Інтелектуальний компонент розглядається як наявність запасу конкретних знань, базового кругозору, розумових вмінь для спроможності виділити навчальне завдання і виконати його. Прагнення стати школярем стимулюється у дошкільника пізнавальною спрямованістю, допитливістю, що сприяє розумовому розвитку дитини.

Емоційно-вольовий компонент - спроможність до регуляції дитиною власної поведінки та емоційних виявів відповідно до навчальних ситуацій та соціальних вимог, здатність довільно спрямовувати свою психічну діяльність, формування емоційної зрілості

Соціальний компонент- спроможність дитини адаптуватись до нових соціальних умов шкільного навчання, прийняти на себе навчальні обов'язки, налагоджувати ефективне спілкування з новими дорослими та ровесниками. Психологічна готовність дитини до шкільного навчання не з'являється автоматично по завершенню дошкільного періоду, а потребує формування зі сторони дорослих [15].

Криза семи років – це криза саморегуляції. Як вважала Л.І. Божович криза 7 років – це період народження соціального "Я" дитини.

Основні симптоми:

- 1) втрата безпосередності поведінки;
- 2) манірність поведінки (намагаючись виправдати сподівання дорослих, дитина відверто демонструє навіть ті позитивні якості, які їй не властиві);

3) симптом «гіркої цукерки» (дитині погано, але вона намагається це приховати).
Перехідний період 6-7 років, на думку Л.І.Божович, пов'язаний з появою нового системного новоутворення - внутрішньої позиції, яка виявляє новий рівень її самосвідомості. Ця внутрішня позиція входить у протиріччя із соціальною ситуацією розвитку дитини: в очах дорослих вона ще мала, несамостійна, а у власних – вже доросла [6].

Криза 7 років

Наслідки негативного перебігу кризи

7 років:

- розбалансованість саморегуляції;
- почуття неповноцінності;
- схильність говорити неправду;
- неадекватність емоційних реакцій, вияви агресивності, конфліктності;
- якщо потреба у повазі не буде задоволена, то встановлення стосунків на основі розуміння стає неможливим (позиція «Я відкритий для розуміння, коли упевнений, що мене поважають»).

- до 75% дітей сьомого року життя виявляють гостру симптоматику кризи, пов'язану з адаптацією до нових умов шкільного життя, з оволодінням дитиною вміння учитися, засвоювати знання

